

Василинчук Віктор Іванович,
професор кафедри оперативно-розшукової
діяльності Національної академії внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор;
Поптанич Юрій Михайлович,
аспірант Національної академії
внутрішніх справ

УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО РОЗШУКУ ОСІБ, ЯКІ ПЕРЕХОВУЮТЬСЯ ВІД ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ, СЛІДЧОГО СУДДІ, СУДУ

У практичній діяльності правоохоронних органів наявна проблема взаємодії між органом досудового розслідування та оперативним підрозділом стосовно обов'язковості заведення оперативно-розшукової справи стосовно підозрюваних, обвинувачених які знаходяться за межами території України.

Відповідно до статті 6 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» однією з підстав для проведення оперативно-розшукової діяльності є наявність достатньої інформації, одержаної в установленому законом порядку, що потребує перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів і засобів, про осіб, які переховуються від органів досудового розслідування, слідчого судді, суду або ухиляються від відбування кримінального покарання.

Зазначені підстави можуть міститися у письмових дорученнях і постановках слідчого, вказівках прокурора, ухвалах слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів.

Згідно зі статтею 7 підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, зобов'язані виконувати письмові доручення слідчого, вказівки прокурора й ухвали слідчого судді суду та запити повноважних державних органів, установ і організацій про проведення оперативно-розшукових заходів [1].

Відповідно до положень статті 281 КПК України якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або він виїхав та/або перебуває на тимчасово окупованій території України чи за межами України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, слідчий, прокурор оголошує розшук такого підозрюваного [2].

Варто зазначити, що виділяється два види розшуку за масштабами територіального пошуку:

- 1) на території держави (внутрішньодержавний);
 - 2) міжнародний розшук, який координується Інтерполом.
- Міжнародний розшук – це розшукові дії, які проводяться за межами

території держави, де було вчинено злочин. У такому розшуку беруть участь декілька держав, принаймні більше двох. Провідну роль у такому розшуку відіграє Інтерпол, що є найбільшою міжнародною поліцейською організацією, яка грає ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи ефективний інструментарій для локалізації та затримання осіб, обвинувачених у злочинах, які перетинають межі країни [3, с. 175–180].

У 1992 р. Україна стала членом Інтерполу. Кабінет Міністрів України у 1993 р. постановою № 220 затвердив «Положення про Національне центральне бюро Інтерполу» [4], взаємодія якого з Інтерполом регулюється Інструкцією про порядок використання правоохоронними органами можливостей Національного центрального бюро Інтерполу в Україні в попередженні, розкритті та розслідуванні злочинів, затвердженою наказом Міністерства внутрішніх справ України, Генпрокуратури України, Служби безпеки України, Державного комітету у справах охорони державного кордону України, Державної митної служби України, Державної податкової адміністрації України від 9 січня 1997 р. № 3/1/2/5/2/2. Ця Інструкція визначає порядок використання правоохоронними органами України можливостей НЦБ Інтерполу в Україні для співробітництва з Генеральним секретаріатом Інтерполу та правоохоронними органами закордонних держав під час здійснення діяльності, пов'язаної з попередженням, розкриттям та розслідуванням злочинів, які мають транснаціональний характер або виходять за межі України [5].

До оголошення підозрюваного в розшук слідчий, прокурор зобов'язаний вжити заходів щодо встановлення його місцезнаходження.

Відповідно до вимог ч. 3 ст. 281 КПК України, здійснення розшуку підозрюваного може бути доручено оперативним підрозділам у разі чого направляється відповідне доручення в порядку ст. 40, 41 КПК України, натомість ст. 335 КПК України визначає, що розшук обвинуваченого оголошується ухвалою суду, організація виконання якої доручається слідчому та/або прокурору [2].

Разом з тим, відповідно до положень статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [1] і статті 4 КПК України, повноваження оперативних підрозділів не можуть бути здійснені поза межами держави [2].

Зазвичай заходи щодо встановлення місцезнаходження підозрюваного, обвинуваченого вживаються шляхом направлення повісток про виклик на адреси всіх відомих місць можливого проживання особи та роботи, здійснення усного виклику та направлення повісток на наявні засоби телефонного зв'язку, електронну пошту тощо.

З метою проведення вказаних дій повністю або частково в багатьох випадках направляються доручення на відповідні оперативні підрозділи.

Одним з першочергових заходів які доцільно вжити уповноваженим оперативним підрозділам при отриманні доручення є перевірка факту виїзду підозрюваної, обвинуваченої особи за межі території України шляхом аналізу відомостей з бази даних (аналізу соціальних мереж) або надання запиту до органів Державної прикордонної служби України.

У разі встановлення даного факту доцільно одразу направити вказані відомості та підтверджуючі документи (витяг з бази даних, відповідь на запит, тощо) на адресу органу досудового розслідування.

За результатами розгляду вказаних матеріалів слідчим може бути винесена окрема постанова про оголошення розшуку, якщо досудове розслідування не зупиняється, або про факт оголошення в розшук вказується в постанові про зупинення досудового розслідування, якщо таке рішення приймається, відомості про що вносяться до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Стаття 281 КПК України, яка не містить імперативних норм щодо обов'язковості заведення ОРС відносно зниклої особи, а ч. 6 ст. 9-1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» передбачає, що тимчасове вибуття розшукуваної особи за межі України є підставою для зупинення строків ведення оперативно-розшукової справи.

Таким чином, єдиним дієвим інструментом розшуку підозрюваного, обвинуваченого згідно чинного законодавства є заходи, передбачені розділом IX КПК України «Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження», який також не містить вимог щодо заведення оперативно-розшукової справи відносно розшукуваної особи [2].

З огляду на викладене, у разі виникнення ситуації пов'язаної з необхідністю розшуку особи підозрюваного, обвинуваченого вбачається за доцільне організація вказаної роботи шляхом скоординованого здійснення вказаного вище комплексу заходів без спрямування сил і засобів оперативного підрозділу на заведення ОРС, яке в даному випадку не зможе сприяти фактичному розшуку підозрюваної особи на території за межами України.

В той же час в частині нормативного забезпечення розшуку на території держави (внутрішньодержавного) доцільно передбачити обов'язок, а не право (можливість) заведення уповноваженим оперативним підрозділом оперативно-розшукової справи стосовно підозрюваного, обвинуваченого у вчиненні тяжких та особливо тяжких кримінальних правопорушень у разі направлення відповідного доручення слідчого (прокурора).

При цьому важливим є забезпечення внесення інформації про розшук особи і необхідності повідомлення про виявлення особи до максимальної кількості автоматизованих інформаційних систем, які діють на території України.

Також вбачається за доцільне передбачити, що клопотання та ухвали про дозвіл на проведення негласної слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів, що здійснюються з метою встановлення місцезнаходження особи, яка переховується від органів досудового розслідування, слідчого судді чи суду, та оголошена в розшук, може охоплювати строк до моменту доставлення розшукуваної особи до відповідного органу досудового розслідування (а не встановлення особи, як передбачено на цей час).

Список використаних джерел

1. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 року № 2135-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.

3. Ахтирська Н.М. Актуальні питання міжнародного розшуку у світлі судових практик. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*, 2019, Серія ПРАВО. Вип. 54. С. 175–180.

4. Положення про Національне центральне бюро Інтерполу, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25 березня 1993 р. № 220 URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KMP93220.html.

Вигівський Іван Михайлович,
кандидат юридичних наук

ВЗАЄМОДІЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ І ВІДПРАЦЮВАННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

В умовах сьогодення, взаємодія – це ефективна спільна діяльність щодо виявлення та розслідування кримінальних правопорушень, забезпечення їх повного, всебічного та об'єктивного розслідування, притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності, відшкодування заподіяної злочинами шкоди, відновлення порушених прав громадян (ст.3 Кримінального процесуального кодексу України (КПК) [1, с. 17]. З метою ефективної координації роботи органів досудового розслідування та прокуратури щодо розслідування воєнних злочинів, вчинених на тимчасово окупованій території відповідної області, необхідно вжити низку заходів, зокрема:

1) *процесуальні*. Після звільнення населених пунктів і території від ворожих військ, обласним управлінням Служби безпеки (СБ) України чи обласною прокуратурою розпочинається «базове» кримінальне провадження за ознаками злочинів, передбачених ч. 1 та